ISIS

SAȢ

NATURA,

JURNAL

PENTRU RESPINDIREA STIINTZELOR NATURALE SI ESAKTE

ÎN TOATE KЛASEЛE.

Pediџeatȣ

de

DOCTOR IULIUS BARASCH,

Profesor de Istoria Naturalâ la Colegiul Natzional shi la scoala de Chirurgiea

DIN BUCURESCI.

ANȢЛ 2-леа 1857.

BUKURESTI

Tipârit în Tipografia Kolegiuluĭ Sf. Sava.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TABLÂ DE MATERIE.

Паџіna.

Фокȣл чентрал în sînȣл пъмîntȣлȣї . . . 3, 12, 23, 25 ши 29.
Крокоdiлȣл din Niлȣл . . . . 9.
Мареа Моартъ . . . . . . 17.
Animaлȣл Aї saȣ леneшȣ . . . 20.
Чеaiȣл ши istopia лȣї . . . . 28, 62, 71 ши 80.
Арборȣл Боабаб . . . . . 37.
Stpȣцȣл ши Kazȣapȣл . . . . 41 ши 52.
Iџienъ Попȣларъ . . . . . 45, 86, 110, 118, 142, 133. 166, 189, 197, 209, 213, 223, 230, 237, 245, 254, 262, 278, 293, 346.
Despre komete . . . . . 49, 57, 65, 73, 81, 89.
Арборȣл Bananiepȣ din napadis 69.
Vorticella Senta . . . . . 78.
Къmiла . . . . 84 ши 94.
Пlanta Ricinu . . . . . 92.
Parthogenesi în Natura . . . 97.
Xîptiea ши istopiea еї . . . 99 ши 107.
Клъdipiле архitektoniче în лȣna 105.
Rosa din Iericho . . . . . 109.
Pîndȣpeлeлe . . . . 113.
Мърџеanї saȣ корале . . . 121.
Телеграфȣл електрік sȣбatлantik 126.
Statȣpiле пасеріlop . . . . 129.
Пеште sбȣрътор . . . . . 132.
Ачеea че не înвацъ ȣn fipȣ de iapбъ f. . . . . . . 129.
Mesmerismulŭ saȣ magnetismŭ animaлȣ . . . . . . 146 ши 156.
Animaлȣл Canguro . . . . 148.
Despre instinktȣ de soчietate 150.
Înълџimea черȣлȣї . . . . 153.

Паџіna.

Niлȣл în Еџintȣ . . . . . 156 ши 164.
Despre zmintipe în pелаџiȣnea еї кȣ кȣestiȣnї жȣpidічe . . 153, 169, 185, ши 301.
Пасеpiле din Пapadis . . . 171.
Nemȣpipea sȣfлetȣлȣї . . . 174.
Плоаса кȣ пеште . . . . 177.
Turnulŭ облікȣ din Pisa . . 179.
Тапірȣл . . . . 187.
Palmierii saȣ Kurmalii . . 196.
Шарпе sȣrîndȣ џiџъ . . . 203.
Пlanta de бъмбак . . . . 204.
Araunideлe saȣ паіаџенії . . 209 ши 217.
Sapea . . . . 219, 225, 238 ши 275.
Боа saȣ pецеле шерпілор 228.
Броаska . . . . 233.
Чеlъџеi saȣ кіџii . . . . 244 ши 249.
Чева despre meteopeлe апоасe 257 ши 265.
Пасереа Пȣпъzа . . . . 261.
Барzа . . . . 269.
Ȣріашȣл Murphy . . . . 273.
Pelicanulŭ saȣ бабіџа . . 277.
Піatpa філоsoфалъ . . . . 281.
Кȣркапȣл . . . . 283.
Кокошȣл ши гъina . . . . 289, 302, 310 ши 326.
Ȣn rastponom бestit . . . 295.
Лȣmea пе dosȣ . . . . . 297.
Cedre din Livanŭ . . . . 300.
Diamantul . . . . 305, 313 ши 329.
Черȣбȣ . . . . 307.
Hyena . . . . 316.
Obiчeiȣpiле fȣpnічелор . . . 317.
Леȣлȣ . . . . 321 ши 333.
Прогреселе înвенціȣnілорȣ . 337 ши 377.
Пороzitatea корпȣрілор . . 343 ши 374.
Statistika прінчіпатȣлȣї . . 340, 348 ши 366.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

	Пацina.
Пъmîntȣлȣ̆, fopma ші mішкареа sa în toate zілеле	362.
Cuaguar ші Jaguar	364.
Margaritarĭ	369.
Leopardulŭ	372.
Maĭmȣца Mandrill	378.

Комȣnikaціȣnĭ штiinцifiче мiчĭ.

	Пацina.
Mapea antikъ пе пъmîntȣл Еȣропеĭ	8.
Deskoпepipea diamанцілор în Бpaziліea	16.
Аналоціеа întpe планте ші animaле	24.
Fъinъ de opezȣ̆, ȣn нȣtpimînt пентpȣ rîndачĭ	56.
O îmбȣнътъціpe în sistemȣл телеграфікȣ̆	88.
Кометеле sînt локȣite de oamenĭ	96.
Bîpsta nalȣpaлъ a ȣнорӑ animaле	112.
Арборĭ каре daȣ̆ чеаръ	120.
Коръбіі sȣбmapine	128.
Indȣstpiea алȣmelелор	id.
Оролоціȣл animaлелор	142.
Орлоціȣл animaлелор	160.
Ȣn aepostat kîpmȣitȣ̆	168.
Ȣn лібрер кȣpiosȣ̆	184.
O katastpofъ ціолоцікъ modepnъ	200.
Fata mopgana	208.
Inflȣinцa пелеĭ асȣпра сънътъцеĭ	232.
O inвенціȣне нȣоъ	248.
Înцелепціȣнеа animaлелор . . .	id.
Шарпеле monstpȣos de mape . .	272.
Алtoipea tpandafipелор în арборȣл поpтокал	280.
Лемне neinflamaбіле	288.
A фаче фокȣ пpin mȣzікъ . . .	id.
Magnetismȣл mintȣitopȣл віецеĭ .	304.
Кȣлтȣра вербінелор	320.
Ȣn fenomen meteopoлоцік intepesant	id.
Комȣnikaціȣнеа odopілор ла планте	336.
Очеанȣл izвор d'арцintȣ̆	344.
Обічеiȣл infantачid în Kina . . .	id.
Петре de mîнкаре	380.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

JURNAL

ПЕNТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIINЦЕЛОРȢ̆ NATȢРАЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pediцeatȣ̆

de

Profesor Doctor Iuliu Barash.

№ 1. (Anȣл алȣ̆ doiлea) Бȣкȣpeштĭ. Ianȣapie 1, 1857.

Konpindepea: Zioa de anȣл nȣoȣ̆ —Фокȣл чentpaлȣ̆ în sinȣл пъmintȣлȣĭ; Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiчe miчĭ.

Zioa de anȣл nȣoȣ̆.

Dȣoe natȣpe se лȣптъ în inima omȣлȣĭ; ȣna îлȣ̆ tpaцe nainte, пe kînd чeaĭ-лaлтъ îлȣ̆ tpaцe înaпoĭ. Пȣnktȣлȣ̆ пpezentȣ̆ лȣminosȣ̆, este înkonцiȣpatȣ̆ de dȣoe mistepe, de dȣoe sпaцiȣpĭ mapĭ semioбskȣpe; aчestea sîntȣ̆: tpekȣtȣлȣ̆ шi viitopȣлȣ̆. Aшa dap viaцa omȣлȣĭ este împъpцitъ în sȣvenipe шi în sпepanцe; tpekȣtȣлȣ̆ este totȣ̆ de ȣna пentpȣ noĭ ȣn izvopȣ̆ de simцipĭ de плъчepĭ шi de dȣpepĭ. Dakъ tpekȣtȣлȣ̆ a fostȣ̆ бȣnȣ̆, пe лîngъ sȣvenipiлe плъkȣte, ne пape pъȣ̆ kъ a tpekȣt aшa de kȣpînd; din kontpa dakъ a fostȣ̆ pъȣ̆, пe лîngъ sȣvenipiлe neплъkȣte, ne пape bine kъ a tpekȣt; пpin ȣpmape, opĭ бȣnȣ̆, opĭ pъȣ̆, adȣчepea a minte a vieцeĭ noastpe tpekȣte, пpodȣчe în noĭ пe d'o пapte o simцipe mikstъ, komпȣsъ de плъчepĭ шi de dȣpepĭ; eap пe de aлta, viitopȣлȣ̆ ape пentpȣ noĭ mȣлte пȣnktȣpĭ de atpaцepe шi de intepesȣ̆. Aiчĭ se konчentpezȣ̆ toate sпepanцeлe noastpe. Fie kape sпepanцъ este însoцitъ de fpika d'a nȣ пȣtea fi împлinitъ; kȣ kît sпepъmȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ în viitopȣ̆, kȣ atîtȣ̆ ne tememȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆, kъ aчeste sпepanцe sъ nȣ fie deшeapte; eatъ kъ шi пpivipea viitopȣлȣĭ în noĭ, adȣчe o simцipe mikstъ de плъчepe шi de neплъчepe (fpikъ).

Nȣ tpeбȣe însъ sъ se vaĭte чine-va de soapta omȣлȣĭ, vъzînd kъ maĭ toate simцipiлe лȣĭ de плъчepe sîntȣ̆ amestekate kȣ neплъчepĭ, însъ nȣ

пȣре; кѫчї simцїріле mikste sîntȣ mȣлtȣ maї поетiче, maї dpamatiче, maї пікante, прін ȣрmape шї maї intepesante шї плъкȣte de kît челе пȣре. Аша шї în гȣstȣлȣ matepiaлȣ: ȣn лȣкрȣ каре е кȣрat dȣлче, е mȣлt maї пȣцінȣ плъкȣtȣ de kît kînd dȣлчеле е amestekatȣ кȣ акрȣ, ȣнȣлȣ modifikîndȣ пе алtȣлȣ.

Se гъсеskȣ pеалizate ла difepite naцiȣnї, ideiле aчestea în paпоptȣлȣ zileї anȣлȣї nоȣ. Nȣ este нічї ȣнȣ поnȣлȣ чівілizatȣ saȣ semiчівілizatȣ каре нȣ челебреазъ ка о сърбътоаре mape zioa anȣлȣї nȣоȣ. Timпȣлȣ începȣtȣлȣї anȣлȣї, difepъ mȣлtȣ ла dînшії; ȣнії îлȣ челебрезȣ iapna, алцїї вара, алцїї прімъвара saȣ toamna, dap toцї sîntȣ ȣniцї a прівї кȣрsȣл пъmîntȣлȣї împpeцiȣрȣл soapeлȣї ка о епокъ kompлektъ, ка о mъsȣpъ a timпȣлȣї. Апої zioa în каре se tepminъ о asemenea епокъ шї începe alta nȣоъ, aчeastъ zi se бȣкȣръ ла toцї поnȣлїї d'o deoseбitъ distinkцiȣne; este о zi de mape сърбътоаре. Dap ла ȣнії поnȣлї, astъ-zi este о zi de veseлie шї de плъчере, пе kînd ла алцїї este челебратъ кȣ о soлemnitate pелiцiоasъ, aвîndȣ ȣнȣ карактерȣ de anksietate шї de îndoiaлъ. Еȣропенії fakȣ балȣрї ла anȣлȣ nȣоȣ, жокȣ шї веаȣ шampanie, бȣкȣрîndȣ-se к'аȣ maї petpekȣt ȣнȣ anȣ din viaцa лорȣ, къ аȣ ажȣnsȣ біне шї sъnъtoшї, împpeȣnъ кȣ аї лорȣ ла sfîpшitȣл anȣлȣї. Opientaлії din kontpa în zioa de anȣл nȣоȣ, mepгȣ în tempлеле лор, se prostepnȣ pȣгîndȣ-se naintea Domnitopȣлȣї лȣmeї, ка съ'ї апере кȣ аї лорȣ de toate nenoрочіpеле каре поate къ 'ї ameninцe în кȣрsȣл anȣлȣї viitopȣ. Еї аȣ ideea къ în черȣ, în zioa anȣлȣ nȣоȣ, sîntȣ deskise kondiчіле, în каре sîntȣ înpeцistpate toate fiinцеле ȣmane шї къ în zioa aчeasta съ înskpie în aчeste kondiчї але Черȣлȣї, soapta fie къpȣї omȣ în кȣрsȣл anȣлȣї viitopȣ, шї нȣ întp'ȣнȣ modȣ apбitpapiȣ, чї dȣпъ mepitȣ шї kaпачitate; dap прін кътре, шї pȣгъчіȣne поate чіне-ва a îmбȣnътъцї soapta sa. De aчeea ȣнії opientaлї нȣmeskȣ zioa anȣлȣї nȣоȣ „ zioa de жȣdeкatъ mape. „

Daкъ не întpeбъmȣ акȣmȣ, de ȣnde provine aчeste difepinцe întpe opientaлї шї okчidentaлї, în paпоptȣл zileї anȣлȣї nȣоȣ? О съ ръsпȣndemȣ къ: Еȣропеanȣлȣ челебреазъ zioa anȣлȣї nȣоȣ, ка епока кȣ каре se tepminъ anȣлȣ tpeкȣtȣ, пе kînd opientaлȣлȣ о челебреазъ ка епока кȣ каре începe anȣл viitopȣ. Aчeastъ nȣanцъ este finъ dap жȣstъ: adeкъ Еȣропеanȣлȣ, каре tpъeшte о віацъ aktivъ, богatъ în акцiȣnї, шї кърȣіа плаче а se нȣtpi de sȣvenipiле tpeкȣtȣлȣї, de aчeea ла sfîpшitȣл anȣлȣї, елȣ 'шї adȣче aminte de лȣкрърiле шї de impresiȣnеле variaбiле кȣ каре s'a îmбогъцitȣ anȣлȣ tpeкȣtȣ. Aчeastъ petpospeкцiȣne asȣпра tpeкȣtȣлȣї, îї prodȣче о simцipe vie de плъчере шї de satisfakцiȣne intepioapъ, шї апої аре dopinцe a челебра кȣ veseлie aчeastъ ȣлtimъ zi din епока anȣаль.

О чіркȣmstanцъ кȣ totȣлȣ kontpapie гъsimȣ în віацъ opientaлȣлȣї. Oamenії în Opientȣ petpeкȣ о віацъ mȣлtȣ maї пȣцinȣ aktivъ de kîtȣ okчidentaлії, прін ȣрmape віаца лорȣ е maї съpaкъ în sȣvenipe de kîtȣ aчea a okчidentaлілорȣ; апої kîndȣ omȣлȣ аре пȣцinȣ intepesȣ пentpȣ tpeкȣtȣ, îmбpъцiшeazъ viitopȣлȣ; kînd imaцinaцiȣnea поastpъ нȣ поate съ se нȣtpeaskъ de sȣvenipe, îmбpъцiшeazъ speranцa; viitopȣлȣ devine atȣnчї пentpȣ dînsa ȣнȣ kîmпȣ лapгȣ, пе каре îлȣ пoпȣлeazъ кȣ кpeaцiȣniле sale imaцinape, кȣ копії sъї ideaлї, каре вор nашte în viitopȣ. Аша dap zioa anȣлȣї nȣоȣ, n'аре пentpȣ opientaлȣ вр'ȣнȣ intepesȣ ка finitȣлȣ ȣнеї епоче богате în sȣvenipe, пе каре нȣ ле аре, чї ка începȣtȣл ȣнеї епоче богate în speranцe; шї пе kînd Еȣропеanȣлȣ вълцȣeшte кȣ fpenezie în ажȣnȣл anȣлȣї nȣоȣ, бȣкȣрîndȣ-se къ a tpeкȣtȣ iap ȣнȣ anȣ, opientaлȣлȣ шeade în zioa aчeasta în тъчере шї soлemnitate, afȣndatȣ în meditaцiȣnї шї visînd ла toate aчeлеа че поate съ'ї se întîmпле în кȣрsȣлȣ anȣлȣї nȣоȣ, întpeбîndȣ-se daкъ în кȣрsȣлȣ лȣї, speranцеле sale вор fi pеaлizate saȣ нȣ? Daкъ fлopiле imaцinaцiȣneї sale, вор eшi din domenȣл ideaлȣ шї вор intpa în pеaлitate, ȣmплînd віаца sa кȣ sȣава лорȣ odoape, saȣ daкъ toate вор fi vежtemite, лъsîndȣ'лȣ în desoлaцiȣnї пentpȣ atîtea nȣoe iлȣziȣnї pepdȣte! Ла întpeбapea: de че opientaлії челебрезȣ anȣл nȣоȣ, кȣ atîta soлemnitate sepioasъ шї нȣ în плъчерї ка Еȣропеії, ȣнȣ opientaлȣ spipitȣaлȣ, în лімбaцiȣлȣ лȣї simбoлiкȣ a dat ȣn pespȣnsȣ: ла voї Еȣропеiлор, zichea eлȣ, zioa anȣлȣї nȣоȣ, este seapa anȣлȣї tpeкȣtȣ, апої seapa съ кȣвiне пentpȣ жокȣ шї бȣкȣpie, dap ла noї opientaлії, zioa aчeasta este dimineaцa anȣлȣї viitopȣ, апої нȣ se кȣвiне съ încheапъ чіне-ва zioa лȣї dimineaцa кȣ kînteче шї petpeчерї, чї se кȣвiне a fi atȣnчї sepiosȣ, шї meditatifȣ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ла întpепpindepiле ші viitopȣлȣ̆ съȣ̆. În ачestȣ̆ ръспȣпsȣ̆, лекtopȣлȣ̆ ва пpiчепе destȣлȣ̆ de лъmȣpitȣ̆ ideea noastpъ desвoлtatъ maĭ sȣsȣ̆. Аша dap zioa de апȣлȣ̆ пȣoȣ̆, este ȣпȣ̆ подȣ̆ stpimtȣ̆ пeste дȣoe pîȣpĭ mapĭ, adeкъ: пе pîȣлȣ̆ tpeкȣtȣлȣĭ ші алȣ̆ viitopȣлȣĭ, dap ачestȣ̆ подȣ̆ stpimtȣ̆ este diseminat кȣ flopĭ de speранце ші кȣ fpȣкte de sȣвenipe.

Dap пепtpȣ жȣpпaлȣлȣ̆ Isis, zioa апȣлȣĭ пȣoȣ̆, п'ape oape пічĭ o impoptanцъ? Da! ші пепtpȣ жȣpпaлȣлȣ̆ Isis, zioa апȣлȣĭ пȣoȣ̆, este o zi de sȣвenipe ші de speранцъ. Sȣвenipiле întp'adeвъpȣ̆, пȣ пpea-'ĭ sîntȣ̆ mapĭ. Tpeкȣtȣл ачestеĭ întpепpindepĭ лiteраpe, копpinde ȣп spaцiȣ̆ тъpцinit; кȣ toate ачestea, челебpъm astъzĭ niште sȣвenipĭ foapte плъкȣte, кînd пе adȣчemȣ̆ aminte къ, акȣm ȣпȣ̆ anȣ̆, поĭ înшiне amȣ̆ aвȣt îndoiaлъ, dакъ ȣпȣ̆ жȣpпaлȣ̆, кape пȣ ворвеште nimiкȣ̆ din челе че ворвеsкȣ̆ алte жȣpпaле; кape пȣ штiе пічĭ o пȣvtate поліtiкъ, кape пȣ лаȣdъ astъzĭ пе niminĭ кȣ sкопȣ̆ d'алȣ̆ влама mîine; кape п'ape tъmîie astъzĭ пепtpȣ чеĭ mapĭ, кȣ sкопȣ̆ d'a apȣпка гȣпоіȣ̆ дȣпе dînшiĭ mîine, кînd пȣ воp maĭ fi mapĭ, dакъ zікȣ̆, ȣп asemenea жȣpпaлȣ̆ ва гъsi ла поĭ лекtopĭ ші oamenĭ кape se intepesezȣ̆ пепtpȣ dînsȣл? Timпȣл tpeкȣtȣ̆ кît de sкȣpt a fostȣ̆, пе a pidiкat ачеastъ îndoiaлъ; жȣpпaлȣлȣ̆ Isis a гъsit пеgpeшit пȣ пȣmaĭ лекtopiĭ, dap ші faвoapea пȣвліkъ. Eatъ sȣвenipiле noastpe кapе ni se пpezentȣ̆ în zioa de astъzĭ, Dap speранцеле noastpe sîntȣ̆ înкъ ші maĭ inaвȣцite ші maĭ пȣmepoase. Speрemȣ̆ къ viitopȣлȣ̆ ва fi maĭ лȣпгȣ̆ de кît tpeкȣtȣлȣ̆, sfepa акцiȣпеĭ ачestȣĭ жȣpпaлȣ̆ e mape, къчĭ toatъ Natȣpa кît e de immenzъ, întpъ întp'ачеastъ sfepъ; кîmпȣл пелȣкpat e mȣлt maĭ mape de кîtȣ̆ челȣ̆ лȣкpatȣ̆. Аша dap speрemȣ̆ în viitopȣл ачеstеĭ întpепpindepĭ, speрemȣ̆ къ, intepesȣлȣ̆ вine voitopȣ̆ кape пȣвліkȣл a apъtat ачestȣĭ жȣpпaлȣ̆, ва кpеште din zi în zi maĭ mȣлtȣ̆ кȣ desвoлtapea simцiвiлъ че ва лȣa ачestȣ̆ жȣpпaлȣ̆, naintînd пȣвліkȣл în калеа лȣminеĭ ші a пpoгpesȣлȣĭ штiinцifiкȣ̆. Eatъ speранцеле noastpe, кape пе inspipъ zioa de astъzĭ. Аша dap жȣpпaлȣлȣ̆ Isis челеврeазъ zioa de astъzĭ, ка o zi de sȣвenipe ші de speранце. Елȣ̆ este, în пpivinцa ачеasta, tot d'odatъ ші ȣп opientaлȣ̆ ші ȣп окчidentaлȣ̆ Nȣ se пpostepпъ ка челȣ̆ din întîiȣ̆ în pȣгъчiȣпĭ кътpe Черȣ̆, ка sъ fie înskpisȣ̆ în кoпdiка череаsкъ de viaцъ ші de fepiчipe, însъ пȣ poate tъгъдȣi къ ші пепtpȣ dînsȣл sîntȣ̆ astъzĭ kondiчĭ deskise, de ȣnde depinde soapta лȣĭ: însъ, пȣ în Черȣ̆ чі пе Пъmînt; ачeste kondiче se пȣmeskȣ̆, în лimва вȣлгаpъ лiste de aвonamente, ші pȣгъчiȣпеа лȣĭ de anȣл пȣoȣ̆, se fopmȣлeазъ în пȣцiнеле кȣвinte ȣpmъtoape: Чеpȣле! În лoкȣ̆ d'aцĭ faчe osteneaлa însъpчinîndȣ-te кȣ înskpiepea soapteĭ mеле în kondiчiле tале, кȣm fakȣ̆ fiĭ tъĭ opientaлĭ, amȣ̆ fostȣ̆ maĭ modestȣ̆ ші amȣ̆ însъpчinatȣ̆ пе oamenĭ ка sъ fakъ ачеasta; inspipъ'ĭ dap tȣ astъzĭ кȣ вȣпе voinцĭ пепtpȣ mine! Фъ, ка fie кape, въzînd ачeste лiste, sъ fie apinsȣ̆ de dopinцa pepesistiвiлъ d'a se înskpie; кeapȣ̆ ачеĭ че пȣ штiȣ̆ кapte, sъ înveапъ îndatъ întp'însеле a skpie пȣmeле лopȣ̆. Asta ap fi ȣп mipaкȣлȣ̆, dap tȣ faчĭ mȣлte mipaкȣлĭ, tȣ faчĭ mipaкȣлĭ în toate zіеле, despre кape Isis пȣ învețeazъ d'a ворвi ш'aле esпліка пе кît se poate, de че sъ пȣ faчĭ tȣ o datъ пе anȣ̆ ші ȣпȣ̆ mipaкȣлȣ̆ пепtpȣ Isis? Лекtopȣле! De astъzĭ întp'ȣпȣ̆ anȣ̆ o sъ'цi spȣĭ, dакъ Чеpȣлȣ̆ a акopdat pȣгъчiȣпеа aчеasta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fокȣл чеntpaл în sînȣл пъmîntȣлȣĭ.

Aptiколȣл 1-iȣ̆. Волкапiĭ.

Zioa înчепȣtȣлȣĭ апȣлȣĭ пȣoȣ̆ a sosit astъzĭ, кape a fostȣ̆ saлȣtatъ de miĭ de гласȣpĭ omeneшĭ. Пепtpȣ omȣ̆ esistъ difepinцa aniлopȣ̆; în viaцa omȣлȣĭ, aniĭ жoкȣ̆ ȣпȣ̆ poлȣ̆ mape, къчĭ пpin aniĭ sъ mъsȣpъ viaцa лȣĭ; fieшĭ-кape anȣ̆ este o епoкъ pemapкaвiлъ, în кape se ȣpmeазъ ȣпȣ̆ pasȣ̆ de naintape a fiinцеĭ omeneшĭ, opĭ кътpe viaцъ opĭ кътpe moapte: ла tînъpȣ̆ кътpe viaцъ, ла вътpînȣ̆ кътpe moapte.

Aniĭ жoкȣ̆ ȣп poлȣ̆ însemnatȣ̆ ші în esistenцa пъmîntȣлȣĭ, гъsimȣ̆ întp'însȣлȣ̆ епoче divepse fieшĭ кape însemnîndȣ̆ o stape хotъpîtъ a desвoлtъpеĭ

глобȣлȣї пъmînteskȣ în esistenцa пъmîntȣлȣї nostpȣ; însъ aniї пъmîntȣлȣї nȣ sînt ekвaлї кȣ aniї noштpi, чi însemneazъ enoче лȣнцї, fie-каpe конpinzîndȣ sekȣлї шi кеаpȣ miї de anї. Ачеastъ deskonepipe imnoptantъ este pezȣлtatȣл stȣdiiлop шi a sъпъtȣpiлop fъkȣte în sînȣл пъmîntȣлȣї, кȣ каpe se окȣпъ o pamȣpъ nȣoъ a штiinцелop natȣpaлe шi каpe sъ nȣmeште *Цеолоџie*, saȣ stȣdiȣлȣ intepiopȣлȣї пъmîntȣлȣї.

În totȣ domenȣлȣ штiinцелорȣ natȣpaлe, Цеолоџia este ȣna din pamȣpiлe saлe челе maї intepesante; къчї ea ne лъpџеште *opizontȣлȣ* вedepeї noastpe, sȣindȣ-ne ла ȣnȣ пȣnktȣ de вedepe înaлtȣ din каpe nȣtemȣ npiвi toatъ istopia пъmîntȣлȣї din sekȣлеле челе maї depъptate nînъ акȣmȣ, apъtîndȣ-ne: че nasȣpї de desвoлtъpї gpadȣaлe a fъkȣt пъmîntȣл nostpȣ din zioa кpeaцiȣneї nînъ în minȣtȣл aktȣaлȣ; npin kîte divepse stъpї, sȣnpafaцa sa a tpekȣt, nînъ a ажȣnsȣ ла stapea sa din zioa de astъzї; de kîte opї toate fiinцеле însȣfлецite че aȣ esistat nъ sȣnpafaцa пъmîntȣлȣї, s'aȣ pȣinat шi s'aȣ stinsȣ кȣ totȣ, лъsînd în sînȣл пъmîntȣлȣї kadevpeлe лоpȣ, ка ȣpme netъгъdȣite a esistenцеї лоpȣ tpekъtoape; кȣm шi în че feлȣ aлte кpeaцiȣnї saȣ aшezat, în локȣл челop stepse шi nimiчite; кȣm ачeste dȣne ȣpmъ n'aȣ aвȣtȣ o soaptъ maї бȣnъ шi kîndȣ a вenit pîndȣлȣ лоpȣ, s'aȣ stinsȣ шi еле dȣпъ faцa пъmîntȣлȣї шi кȣmȣ ачeste пpъпъdipї џепеpaлe a fiinцелоpȣ opganiче (nлante шi animaле) s'aȣ ȣpmat în maї mȣлte pîndȣpї, nînъ kîndȣ пъmîntȣлȣ a intpat în enока sa aktȣaлъ, каpe o nȣtemȣ nȣmi enока omȣлȣї; къчї în enoчеле de maї nainte, omȣлȣ n'a esistat asȣnpa пъmîntȣлȣї.

Eatъ tpiȣmfȣлȣ штiinцеї! Negpeшit къ nimenї din noї n'a esistat ла asemenea katastpofe џепеpaлe aлe пъmîntȣлȣї, kîndȣ toatъ sȣnpafaцa sa s'a dъpъmat, kînd mapea s'a întinsȣ asȣnpa ȣskatȣлȣї, dъpîmîndȣ tot kontinentȣлȣ шi îngponînd sȣб pȣineлe saлe toate fiinцеле însȣfлецite че aȣ esistat atȣnчї; nimenї zikȣ, n'a fostȣ de faцъ ла asemenea eвenemente, кȣ toate ачeasta штiinцa Цеолоџiеї, ne deskpie кȣ o esaktitate admipaбiлъ toate ачeste eвenemente antedeлȣвiane (naintea notonȣлȣї).

Dap каpe este fopцa elementapъ че a npodȣs asemenea eвenemente estpaopdinape? Каpe este nȣtepea pевелъ че a pedȣs пъmîntȣл în maї mȣлte pîndȣpї din nȣ în kaosȣ, dȣne че a esistatȣ maї nainte mȣлte sekоле în opdinȣ шi pegȣлapitate? Fокȣл sȣбtepanȣ, шi etepnелȣ каpe pezidъ în чentpȣл пъmîntȣлȣї, este fopцa ачеasta; eлȣ este nȣtepea pевелъ, каpe a dъpîmat sȣnpafaцa пъmîntȣлȣї în maї mȣлte pîndȣpї, шi noate къ o вa maї dъpîma înkъ o datъ. Aшa dapȣ fокȣлȣ ачеsta шi *modȣлȣ akцiȣneї saлe*, вa fi sȣбiektȣлȣ че aвеmȣ a tpakta în ачеstȣ aptiколȣ.

Kînd sъпъmȣ în пъmîntȣ, oбsepвъmȣ къ, кȣ kît sъпъmȣ maї adînkȣ, кȣ atîtȣ кълdȣpa че întîлnimȣ кpeште din че în че maї mȣлtȣ în sînȣл лȣї, în kîtȣ, pentpȣ fieшi-каpe sȣtъ de niчоape каpe sъпъmȣ maї adînkȣ, tepmometpȣ se sȣe кȣ ȣnȣ gpadȣ чentezimaлȣ maї mȣлt. Aшa dapȣ, sъnîndȣ чine-вa кеаpȣ în цъpiле noлape ȣnde tepmometpȣл nȣ apatъ ne sȣnpafaцa пъmîntȣлȣї niчї ȣnȣ gpadȣ de кълdȣpъ, ла o adînчime de 100 de niчоape, eлȣ вa apъta 1°; ла 200 de niчоape 2°; ла 300 niчоape, 3°, npin ȣpmape, dakъ apȣ fi кȣ nȣtinцъ sъ sъпъmȣ aколо în пъmîntȣ nînъ ла adînчimea de 10,000 niчоape, tepmometpȣлȣ apȣ apъta 100°, adekъ gpadȣл кълdȣpеї în каpe ana fepвe; dap ла o adînчime de 100,000 niчоape, intepiopȣл пъmîntȣлȣї tpeбȣe sъ aiбъ o кълdȣpъ de 1000°, adekъ o кълdȣpъ aшa de mape, în kîtȣ toate metaлеле шi minepaлеле sîntȣ în stape fлȣidъ (topitъ). Anoї 100,000 de niчоape sîntȣ aбia ȣn snaцiȣ de kîte-вa miле џеогpafiче, npin ȣpmape este npoбatȣ npintp'ачеasta къ, коажа soлidъ a пъmîntȣлȣї, nȣ noate sъ aiбъ o gposime maї mape de kîtȣ kîte-вa miле џеогpafiче, ne kînd tot intepiopȣл пъmîntȣлȣї, каpe ape ȣnȣ diametpȣ anpoane de 1600 miле џеогpafiче, конpinde o вatpъ înfокatъ, ȣnde apde ȣnȣ fокȣ etepnелȣ, îngpozitopȣ, каpe цine toate minepaлеле întp'o soлȣцiȣne fepбinte шi nepmanentъ.— Afapъ de ачеstȣ apgȣmentȣ dipektȣ, sîntȣ шi aлte apgȣmente indipekte каpe aȣ npoбatȣ esistenцa fокȣлȣї чentpaлȣ în sînȣл пъmîntȣлȣї.—

Dap de mȣлte opї ачеstȣ fокȣ чentpaлȣ шi inвiziбiлȣ, isбȣkneште шi easъ ne sȣnpafaцa пъmîntȣлȣї, fъkîndȣ-se вiziбiлȣ шi npodȣkîndȣ niшte fenomene îngpozitoape, d'o maжestate sȣблimъ шi admipaбiлъ; ачеasta este fenomenȣлȣ ***волканiлорȣ***.

Волканiї sîntȣ локȣpї, maї кȣ seamъ mȣнцї, de ȣnde esȣ fлакъpe îngpozitoape, лавъ шi aлte

materiĭ flȣide шi ферbinцĭ, каре se пȣmeskȣ продȣkte волkaniче. Sînt волkanĭ în kontinente, în insȣле шi kiap în mіжлокȣл мъреĭ; atîtȣ în църіле фрігȣроase kîtȣ шi în челе кълдȣроase se афлъ волkanĭ, dap maĭ în цeнерaлȣ în челе кълдȣроase шi anpoane de mape, esistȣ maĭ мȣлцĭ волkanĭ de kîtȣ în църіле фрігȣроase шi депъртate de mape.

Челȣ d'întiiȣ волkanȣ че ера кȣноskȣtȣ шi кеарȣ Еленелорȣ antiчĭ, este волkaпȣлȣ Etna din insȣла Sічілia. Fenomenele înгрositoape че а аръtat ачestȣ волkanȣ ла ерȣпцiȣнеле sale, аȣ fъкȣt асȣпра imaцinaцiȣnei Еленілор о impresiȣne аша de mape, în kîtȣ Мitолоцia лорȣ а пȣсȣ акоlo peзiденца zeiteцеĭ domnitoape a фокȣлȣĭ чentpал din пъмîнtȣ кърia 'ĭ a datȣ шi пȣmіре de Volkan, шi niminĭ n'a кȣtezat a se anpoпia de кратерȣл волkaнȣлȣĭ temîndȣ-se a пȣ întъpîta zeitatea ачeasta прiп вр'ȣпȣ aktȣ de indeskреціȣne, чĭ пȣmaĭ попілор din sepвічіȣлȣ zeitъцеĭ волkanȣ, ера пеpmis ла пiште оказiȣnĭ solemnele d'a мерце ла марцinea кратерȣлȣĭ; пȣ însъ spre а прiвi în пънtpȣ, чĭ а арȣнка акоlo animale віĭ, dрептȣ sakpifiче.— Ачestȣ

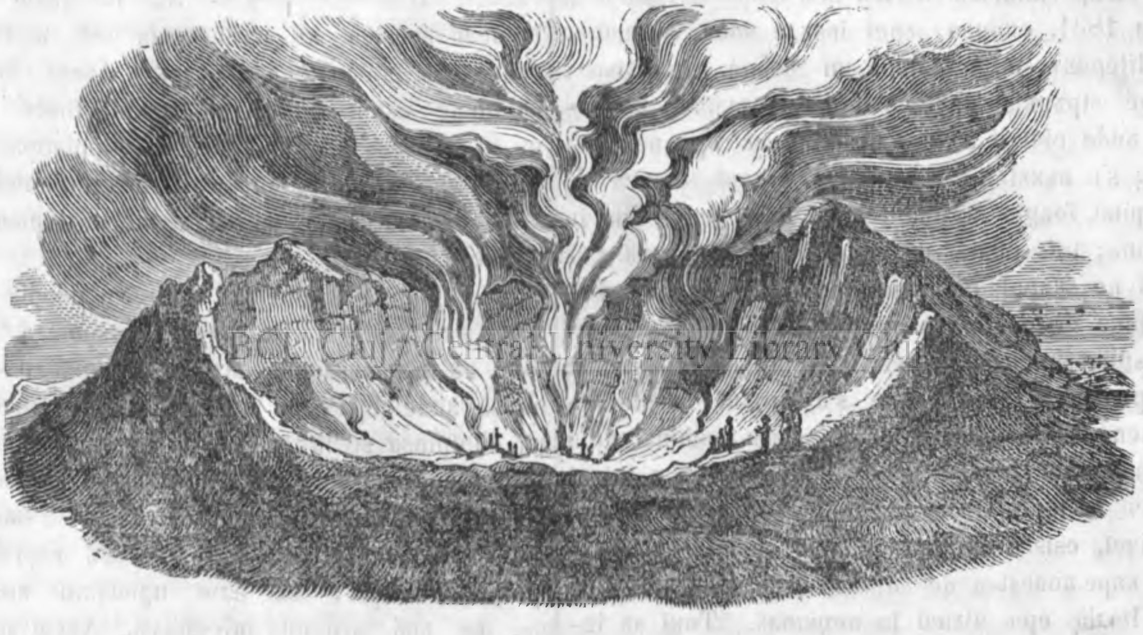

Волkanȣл Bezȣвȣ in aktivitate.

обічеiȣ îлȣ гъсimȣ шi ла попȣлiĭ din Жапоnia. Жапопеzіĭ шi imaцinȣ къ, волkaniĭ шi izвоареле de апъ ферbinte кареле аȣ, sînтȣ порціле Інфернȣлȣĭ; asemenea ideĭ гъсimȣ шi ла мȣлцĭ алцĭ din попȣлĭ некȣлтiваціĭ.

Dap попȣлiĭ dotaцĭ de лȣmina штiinцелорȣ natȣpале аȣ tpiȣmfatȣ, nimiчindȣ кȣ totȣл ачеа sfiалъ natȣpaлъ, че авеа omȣл 'naintea ȣпорȣ fenomene natȣpале грапdioase, прекȣmȣ sîntȣ ерȣпціȣнеле înfokate але волkanілор. Natȣpaлiстȣлȣ, fъръ sfiалъ шi temepe, съ погоаре în кратерȣл anpinsȣ, în ачеастъ tepiбiлъ вatpъ înfokatъ; шi пе kîndȣ пічоареле sale калкȣ прiп рîȣрĭ de лавъ ферbinte, шi капȣл съȣ se афлъ înkonцiȣpatȣ d'ȣпȣ inчendiȣ înгрozitорȣ, елȣ кȣ sînце рече mediteazъ ка съ'шi esпліче misterȣлȣ ачеstĭ fenomenȣ грапdiosȣ.

Чеа maĭ mape парте а волkanілорȣ aktiвĭ, s'a formaт înaintea înчепȣтȣлȣĭ timпȣрілор istoріче. Оamenіĭ de штiinце n'аȣ авȣt okasiȣne a обserва кȣm se formeazъ ȣп волkanȣ. Dap Natȣра, паркъ вpind а прокȣра шi ачеастъ оказiȣне оаmenілорȣ de штiinце, а format кеарȣ în timпȣріле moderпе волkanĭ пȣоĭ. Маĭ пе ȣрmъ вomȣ ворbi чева desпре Bezȣвȣ шi Etna: dȣоĭ волkanĭ кȣноskȣцĭ în totȣ timпȣлȣ; акȣm însъ вomȣ чіta ȣпіĭ din волkanĭ eшiцĭ шi formaцĭ în timпȣріле moderпе.

În апȣл 1538, а eшit în голфȣ de Неапоlȣ лîнгъ орашȣл Пȣцолі în Italia, ȣп mȣnte пȣоȣ,

каре este ши акȣm кȣnoskȣt sȣb нȣmipea de monte novo; în anȣл 1759, a ешit în Мексiко întр'o noante în mijлокȣл ȣнеї кîmniї плane, волканȣл Iорȣло d'o mъpime de 1500 пiчoape. Ешipea aчеasta ши кȣtpemȣpъ каре a însoцit'-o, аȣ debastat întinдepї imense de пъmînt; în anȣл 1795 ши 1814, аȣ ешit din sînȣл мъpeї, дȣоъ insȣле нȣoe волканiче, лîngъ insȣлеле Алеȣte (în oчеanȣл челȣ mape), dintpe каре ȣna a фopmat ȣнȣ вîpфȣ (mȣнte askȣцit) d'o înълцime de 3000 пiчoape; anoї înкъ nainte doъ miї de aнї s'аȣ ivitȣ în Архiпелагȣлȣ грекȣ, лîngъ insȣла Santorinȣ, чiнчї insȣле нȣoe.

Dap simцiчiȣnea чea maї mape a фъкȣt'o în anȣл 1831, ешipea ȣнеї insȣле нȣoe, în mapea Mediтepanъ, întpe Афpiка ши Siчiлia. În aчеastъ mape stpъбътȣtъ neînчetat de коръбiї ши ваnoape, ȣnde niчї o палmъ de локȣ нȣ epa некȣnoskȣt, s'a възȣt îndатъ къ, ла ȣн локȣ, mapea s'a înfъpitat foapte mȣлtȣ, фepbea кȣm фepбе ana în kazanȣ; totȣ odатъ колоane înалte de фȣmȣ s'аȣ sȣitȣ пе sȣпpaфaцa мъpeї, ши noantea, toатъ sȣпpaфaцa мъpeї epa акоnepitъ кȣ o лȣчipe poшie. Кътъцimї imense de neшtї mopцї s'аȣ ръsпîndit împpeцiȣpȣл локȣлȣї ȣnde s'a аpъtat aчeste fenomene estpaopdinape, каре s'аȣ tepminat пpin ешipea ȣнеї insȣле нȣoe. Mape фpiкъ a intpat атȣнчї în toатъ Italia: къчї în Italia ши nopdȣл Афpiчеї, esistъ din timпȣpiї imemopiалї o tpadiцiȣne, каре noвестea de ȣн asemenea evenementȣ ши къ Italia epa атȣнчї în пepiколȣ. Тоцї аȣ întpebat: oape ешipea insȣлелор нȣoe în aчеastъ stpimtoape, нȣ ва astȣna кȣ totȣл naсaцiȣлȣ aчеsta? Dap цеолоцiї, каре în memopia катаклismелор antedeлȣviane аȣ întpebat: oape нȣ ва fi aчеasta înчеnȣtȣл ȣнеї pidiкъpї нȣoe de mȣнцї, пpeкȣm s'a întîmплатȣ în maї mȣлte pîndȣpї în епочеле пpеvedente але пъmîntȣлȣї, каре вор împpeȣнa Еȣpoпa кȣ Афpiка ши вор sепаpa mapea mediтepanъ în дȣоъ пъpцї кȣ totȣл distinkte?

Okiї тȣtȣлор Еȣpoпeнiлор epaȣ aцintaцї asȣпpa nȣнктȣлȣї aчеstȣia р sȣdȣл Italieї, de ȣnde ȣniї аȣ пpetinsȣ, къ este o întpodȣчepe ла niшte evenemente mapї, simцiбiле neste toатъ sȣпpaфaцa пъmîntȣлȣї. Din toate цъpiле чiviлizate s'аȣ tpimis savanцї în Siчiлia, ȣпpe a обsepвa ла локȣл лȣї, aчеstȣ sпектаколȣ некоmȣнȣ. Eатъ че аȣ panoptatȣ aчешtї voiaцiopї, asȣпpa aчеsteї întîmплъpї.

« Пе ла sfîpшitȣл лȣї Iȣnie în anȣл 1831, ла цъpmȣpiле mepidionaле але Siчiлieї, în dipeкцiȣnea dintpe Palermo ши Sciacca, s'a aȣzit ȣн sgomotȣ mape ка de тȣnete, каре a fostȣ însoцitȣ ши de кȣtpemȣpъ. Ла 8 Iȣлie s'аȣ възȣt în mape sȣindȣ-se niшte aбȣpї албї, în mijлокȣл къpopa se aфла ка o masъ mape neagpъ, каре totȣ mepeȣ se sȣia ши se погopa. Skopiї (sгȣpъ) ши alte пpodȣkte волканiче notaȣ пе sȣпpaфaцa мъpeї ши вîntȣл ле гonea кътpe цъpmȣpiле despe Sciacca, ȣnde s'a adȣnat în гpъmezї mapї ши ȣnde ръsпîndeaȣ o odoape nestilenцiалъ de sȣлфȣ ши de oase нȣtpede (din кaȣza npezenцeї gazȣлȣї Hidrosulfuric). — Ла 12 Iȣлie fenomenеле aчеstea аȣ ажȣнsȣ ла чел maї mape градȣ de пȣtepe ши iȣцеалъ. Аȣбpї îndesaцї ка niшte нȣopї обsкȣpї аȣ învелitȣ toатъ mapea ши аȣ askȣнsȣ de ла okiї обsepвaтopiлopȣ, каре se adȣnasepъ ла цъpmȣpiле insȣлеї, aчееa че s'a ȣpmat ла ваtpa înфокатъ ши mistepioasъ în mijлокȣл мъpeї.

A doa zi dimineaцa, дȣпе че нȣopiї невȣлошї s'аȣ pisinitȣ, кȣ mape mipape аȣ възȣtȣ тоцї къ în mijлокȣл мъpeї a ешitȣ o insȣлъ нȣоъ, ȣnde epa maї nainte o mape пpoфȣndъ, ши d'întpînsa se înълцa stîлпї mapї de фȣmȣ, пе кînd sȣпpaфaцa aчеsteї insȣле нȣoe, epa акоnepitъ кȣ neнȣmepoase ветpe, de ȣnde se sȣia флакъpї mapї, apȣnкîndȣ a фapъ лавъ кȣpгъtoape, nietpe înфокате, ши alte пpodȣkte волканiче, кȣ ȣнȣ sgomotȣ infepналȣ. Акȣm naвiгаtopiї кȣpaцioшї, аȣ кȣtezat de s'аȣ anpoпiat кȣ кopaбia de локȣлȣ aчеsta ши eатъ че аȣ panoptatȣ. » Ла ȣн локȣ ȣnde mapea авеa maї nainte o adînчime de 6—700 пiчoape, s'a фopmat акȣm o pidiкътȣpъ чipкȣлapъ de пъmîntȣ, аї къpiї neрeцї epaȣ pepezї ши întpepȣнцї, авîndȣ o înълцime de 60 ши кеapȣ de 200 пiчoape, neste niвеȣлȣ мъpeї. Dap пе naptea desnpe Sȣd-Вестȣ (*mepidio-окиidentaлȣ*), aчеstȣ чеpкȣ saȣ кpatepȣ волканiкȣ epa întepȣntȣ, п'аколо intpaȣ ши бътеaȣ валȣpiле мъpeї înкъ înfъpitатъ de maї nainte. Dap din чentpȣл aчеstȣї кpatepȣ se sȣiaȣ aбȣpї албї пînъ ла o înълцime de 2000 пiчoape; din timпȣ în timпȣ s'аȣ възȣt бȣкъцї negpe de skopie, пътpȣнzîndȣ aчешtї aбȣpї, sȣindȣ-se ла o înълцime faбȣлoasъ ши къzîndȣ пе ȣpmъ în mape кȣ ȣн mape sgomotȣ. Totȣ întpe aбȣpiї албї

s'a обсерват ші ȣнȣ нȣорȣ негрȣ din каре ешеаȣ кътimĭ imense d'o апъ ферbinte ші неагръ ка пъкȣра. Дар kînd колоанеле de fȣмȣ, каре'ĭ neînчetat ешаȣ din кратерȣ, аȣ ажȣns în реџіȣнеле sȣперіоаре але аерȣлȣĭ, atȣнчĭ saȣ pisinitȣ în форма ȣнȣĭ zнопȣ de грîȣ ші аȣ арȣнкat nisinȣ, ченȣше ші skopie înfoкатъ, ла o depъrtape кеар пînъ ла 1/8 dintp'o mілъ џеографікъ, каре къzînd în mape, a întъpîtat toate sȣпрафаџа eĭ. Съ'ші imaџine чіне-ва, zікȣ eĭ, ачеstȣ spektaкȣлȣ atîtȣ de grandiosȣ: кȣм бȣкъџіле ферbinџĭ арȣнkate din кратерȣ se ловеа кȣ sromot ȣна de алта n'în аерȣ, пе kîndȣ алтеле къzîndȣ în mape продȣчеаȣ niште еволȣџіȣнĭ фȣріоасе ші totȣ d'o датъ ȣнȣ ȣрлетȣ sȣbterанȣ d'o форџъ кȣвîршітоаре. Negreшіt къ în презенџа ȣнȣĭ fenomenȣ аша de grandiosȣ nічĭ ȣн spektatорȣ нȣ поate ръмînea nemішкатȣ.

Дар înчetȣ, înчetȣ фȣріеа fenomenелор s'a linішtit ші ла 25 .din лȣна Авгȣstȣ 1831, аȣ пȣtȣt ȣniĭ navigъtopĭ din Siчіліа съ пȣе nічорȣ пе ачеаstъ креаџіȣне нȣое ешітъ din sînȣл misteriosȣ алȣ mъреĭ; перiферia ачеstеĭ insȣле нȣое mъsȣра 2000 пасȣрĭ, форма eĭ ера konікъ ші переџіĭ eĭ foapte репезĭ, se înълџаȣ вертiкалȣ (dpeptȣ) din profȣnditatea mъреĭ. Дар кратерȣлȣ în mizлокȣл insȣлеĭ авеа ȣнȣ diametpȣ de 180 nічоаре; солȣл (пъmîntȣл) eĭ konsista întp'ȣнȣ felіȣ de ченȣшъ моале, în ръmъшіџе de лавъ ші de skopiĭ în mіжлокȣл кърора s'a обсерватȣ o stpatъ întinsъ de sape mapinъ. Възîndȣ ачеаsta, тоџĭ mapinapiĭ кȣ esперіінџе, аȣ zisȣ: ачеаstъ insȣлъ нȣ ва џінеа mȣлtȣ, fiind къ нȣ пȣтеа pesista ловітȣрілорȣ валȣрілорȣ mъреĭ ші a ȣраганелорȣ пȣтерніче. Кȣ toate ачеstea, пȣџінȣ a лipsit ка, ачеаstъ insȣлъ sпȣmoaсъ, съ нȣ devie ȣн обіект de чеартъ între doȣе націȣнĭ: къчĭ пе d'o парте гȣвернȣл Neaполitanȣ, a пріbit ачеаstъ insȣлъ ка пропріеtatea sa, fiind ешітъ în партеа mъреĭ каре skaлdъ nosesiȣнеле сале, de ачеea ĭi a ші dat нȣмireа de *Ferdinandea*, (dȣпе Ferdinand реџеле Neaполеĭ de atȣнчĭ), iap пе d'алтъ парте navigatopiĭ din mapina регалъ Englezъ, кърора ле a плъкȣt mȣлtȣ ачеаstъ insȣлъ кȣріоасъ, eĭ аȣ mepsȣ аколо ші аȣ лȣат nosesiȣнеа асȣпра eĭ, dîndȣĭ нȣмireа de Iulia; iatъ dapȣ къ, пе kînd ачеste doȣе гȣверне ераȣ окȣпате întp'o кореспонденџъ diплоmatікъ, каре din eĭ аȣ dpeptȣ d'a noseda ачеаstъ insȣлъ, ea s'a фъкȣt невъzȣтъ, аȣ înгiџit'o валȣріле mъреĭ, ші în лȣна Декемвріе анȣлȣĭ 1831, n'a maĭ ръmas nічĭ o ȣрmъ a insȣлеĭ Iȣліа saȣ Ferdinandea.

Negreшіt къ, кȣ dispariџіȣнеа eĭ a înчetat ші чеарта Англо-Neaполitanъ.

Дар прекȣм ачеаstъ insȣлъ ера formatъ d'o materie fpaџeлъ ші nesolidъ, аша ші партеа sȣперіоаръ a тȣтȣлор волканілор, este formatъ d'o materie fpaџeтъ, adeкъ: de nisinȣ, de ченȣшъ, de skopie ші de alte prodȣkte волканіче каре нȣ sînt solide nічĭ de кȣм ші прін ȣрmape sȣпȣse a fi snapte ші рȣnte ла орĭ че zгîкnітȣръ ші ерȣпџіȣне нȣое. De ачеea în maĭ mȣлte pîndȣрĭ, s'a întîmплат, къ партеа sȣперіоаръ konікъ a волканȣлȣĭ Etna ші a Vezȣвȣлȣĭ s'аȣ dъpîmatȣ ші ачештĭ mȣнџĭ аȣ skimbat forma лорȣ în maĭ mȣлte епоче. S. E. Vezȣвȣлȣ, авеа maĭ nainte ȣнȣ конȣ însemnatȣ кȣ o mape голічіȣне în пъȣntpȣ, жȣmъtatea dintp'ачеstȣ конȣ s'a dъpîmat ла ерȣпџіȣнеа чеа mape, kînd s'аȣ кȣfȣndatȣ ораше Еркȣланȣmȣ ші Помпеіа. Naintea ачеstеĭ ерȣпџіȣнĭ, ȣmблаȣ чірезĭ de боĭ ші de вачĭ, пъskînd iapba че крешtea în пъȣntpȣл кратерȣлȣĭ, каре ера în репаȣsȣ de mȣлte sȣте de anĭ; акȣм in локȣл ачеsta este o ватръ înfoкатъ din каре ese tot mepeȣ fȣmȣ ші flакъре.

Întp'adeвъpȣ dintpe тоџĭ волканіі, Vezȣвȣлȣ de лîнгъ Neaполȣ, este челȣ maĭ interesatȣ sȣб mȣлте пȣнкте de vedepe. Naџiȣнiле antiчe, adeкъ Еленіĭ ші Романіĭ, în епока репȣблічеĭ кȣноштеаȣ нȣmaĭ пе Etna, dpeptȣ волканȣ, пе kîndȣ Vezȣвȣлȣ нȣ fiгȣра ла eĭ ка ȣнȣ волканȣ, fiind къ трекȣse miĭ de anĭ, de kînd Vezȣвȣлȣ ера întp'ȣнȣ репаȣsȣ komплеktȣ, în kîtȣ oamenіĭ аȣ ȣitat къ este ȣнȣ волканȣ; tokmaĭ în анȣлȣ 79 dȣпе Xpistosȣ, Vezȣвȣлȣ a аръtat o ерȣпџіȣне нȣоъ ші foapte mape. Ла ачеаstъ ерȣпџіȣне непревъzȣтъ ші teribілъ s'аȣ dъpîmat tpеĭ ораше foapte поплате adeкъ Ерколанȣm, Помпеіа ші Stabea. Пердереа орашȣлȣĭ d'întîiȣ ера каȣzатъ прін кътъџimĭ imense de ченȣше волканікъ, каре a къzȣt пе ачеstȣ орашȣ ші 'лȣ a акоперit кȣ totȣл; nічĭ o касъ нȣ s'a dъpîmat, nічĭ ȣнȣ omȣ нȣ s'a zdpobit, kînd niште mȣнџĭ imenшĭ de ченȣшъ аȣ къzȣt песте oamenĭ ші ĭ-аȣ înгропат de вiĭ. Ачеste ораше antiчe fiind înгропате sȣб аша mapĭ гръmезĭ de ченȣшъ, s'аȣ фъкȣt întpe atîta невъzȣте în kîtȣ, tpekînd atîџia sekoлĭ s'аȣ ȣitat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

кȣ totȣлȣ, tokmaĭ nainte к'ȣnȣ sekȣлȣ, ȣnȣ nобілȣ amator de antikȣitъці, сълнîndȣ ȣnȣ пȣцȣ în лoкȣл ȣnde epa maĭ nainte Herculanum, a гъsit лa o adînчime mape maĭ mȣлte statȣe de марmopъ. Aчeasta esiчitînd кȣpeozitatea лȣĭ, a сънатȣ maĭ adînкȣ шi a datȣ neste ȣnȣ teatpȣ шi o мȣлцime de ȣлiце кȣ палате însemnate. În întepiopȣл aчestopȣ палате s'a гъsit oamenĭ în позiцiȣnea în кape epaȣ кînd ia sȣpпinsȣ aчeasta katastpoфъ tepiбiлъ.

Nȣ tpeбȣe sъ se mipe чine-ва de atîta къ-tъцime de чenȣшъ кape a eшit atȣnчĭ din Beзȣвȣл, în кîtȣ a пȣtȣtȣ sъ акопере ȣnȣ opaшȣ mape пînъ лa o înълцime de 50 пiчoape, къчĭ кътъцimea aчeasta este întp'adeвъpȣ imensъ, шi aшa чitim лa Procopius къ, лa epȣпцiȣnea Beзȣвȣлȣĭ, în anȣл 452 dȣпе Xpistosȣ, чenȣшa лȣĭ epa apȣnкatъ de вîntȣ, кeapȣ пînъ în ȣлiцeле Konstantinoпoлȣлȣĭ.

Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцiфiче miчĭ.

Mapea antikъ пе пътîntȣл Eȣpoпeĭ.

Цeoлoцia ne пoвesteшte къ, пътîntȣл Eȣpoпeĭ, în timпȣpiле anteistopiче n'a авȣt фopma шi sȣпpaфaцa sa d'aкȣm; къчĭ d'atȣnчĭ, пе лoкȣл ȣnopa din цъpĭ, s'aȣ пȣsȣ stpate de nisinȣ шi ĭ-aȣ ȣsкatȣ, пе кînd пе d'aлтъ пapte s'aȣ pidiкat мȣнцĭ nȣoĭ шi aȣ гonit aпеле цъpeĭ. Din ръмъшiцeле oaselop împetpite че se гъsesкȣ пе пътîntȣ, Цeoлoцia a ажȣnsȣ лa кȣnoштinцa a apeцȣĭ цъpiтea шi фopma цъpeĭ кape a oкȣпatȣ лoкȣл kontinentȣлȣĭ Eȣpoпeĭ de astъzĭ. Maĭ мȣлте черчетъpĭ s'aȣ фъкȣt sпpe a determina кȣ o esaktitate шtiinцiфiкъ aчeastъ mape antedeлȣвianȣ (de naintea пoтoпȣлȣĭ). Între хapte фъкȣte пentpȣ sкoпȣл aчesta se deoseвeшte чea фъкȣtъ de кътpe D. Edȣapd Hébert. Ea apатъ фaцa Eȣpoпeĭ de nainte sȣte de miĭ de anĭ. În eпoкъ пȣmitъ sekondapъ saȣ кaлкapie, aчeastъ mape ȣмвла лîнгъ Fontainbleau (лîнгъ Paris) a ажȣns кȣ хotapȣл eĭ mepidionaлȣ лa мȣнцiĭ Pyrenei, хotapȣл eĭ окчidentaлȣ epa лîнгъ Bordeau; чeлȣ opientaлȣ лîнгъ opaшȣл Bayonna. Ba sъ zicъ o пapte mape din Фpaнцa de aкȣm, epa atȣnчĭ sȣв mape. Пpoвinцia Bretagne epa atȣnчĭ кa шi aкȣm, пе ȣsкatȣ. O лiмвъ de aчeastъ mape, цepцea шi aкопеpea лoкȣл ȣnde esistȣ aкȣm opaшeле Nantes, Saumur Angers, Lemans, Tours, Blois, Orleans, Fontainebleau, шi d'aiчĭ s'a pъsпîndit neste depaptamenteле Seneĭ, împpeȣnъ кȣ лoкȣл Пapisȣлȣĭ, цepцea лa opaшȣл Rheims ȣnde s'a împpeȣnat к'o aлтъ лiмвъ, кape цepцea лîнгъ opaшȣл Nantes, пînъ лa Cherbourg шi insȣлa Wight. Лîнгъ Deppe, aчeste doъ лiмвe s'aȣ împpeȣnat шi înкoнцiȣpatȣ, пpintp'o лinie кȣpвъ пpoвinцia Normandia, adeкъ лoкȣpiле ȣnde esistȣ aкȣm opaшeле Hâvre, Rouen, Beauvais, Dreux ш. ч. л. Dapȣ цepмȣpiле mepidionaле aле aчesteĭ цъpĭ фopma ȣnȣ kontinentȣ mape кape konsista din Anглia, Bretagne шi пoate de Normandie, dap opĭ кȣm e siгȣpȣ, къ кaнaлȣл (La Manche), кape deoseвeшte Anглia de Фpaнцa шi фaче din Anглia o insȣлъ, n'a esistat atȣnчĭ.

Dap кътpe Opientȣ, aчeastъ mape de Fontainebleau se întindea мȣлt шi aкопеpea лoкȣpiле ȣnde se aфлъ aкȣm opaшeле London, Dunnkurchen, Valanciennes шi Brussel. Лîнгъ Liége aчeastъ mape aвea хotapȣл eĭ însemnatȣ пpin мȣнцiĭ Ardenne, aшa dap пе кînd Liége шi Mastricht sînt клъdite пе ȣn лoкȣ ȣnde epa atȣnчĭ mape; Koлonia, Dusseldorf, Munster sînt клъdite пе ȣn лoкȣ ȣnde epa шi atȣnчĭ ȣsкatȣ. Dap în лoкȣл ȣnde e aкȣm Amsterdam epa atȣnчĭ mapea. Ȣnde sъ isпpъвeшte nisinȣ de Fontainebleau, aколo se tepmineazъ шi хotapeле aчesteĭ цъpeĭ antiче (кape se шi пȣmeшte la-mer de sable de Fontainebleau). Maĭ depapte кътpe Ȣestȣ, aчeastъ mape se întindea мȣлt пînъ лa Berlin шi Posen. Eaтъ къ atȣnчĭ Eȣpoпa epa maĭ мȣлt sȣв mape de кît пе ȣsкatȣ!

Aбoнaцia se фaче în кaпitaлъ, лa бiȣpoȣлȣ pedakцieĭ în kasa Doktopȣлȣĭ Sпop шi лa toate лiбpъpiiле; dap în жȣdeцe лa D-niĭ пpoфesopĭ шi sekpetapiĭ administpaцiiлopȣ, пpeцȣлȣ aбoнamentȣлȣĭ пentpȣ ȣn anȣ este dȣoĭ гaлбenĭ.

Tinъpitȣ în Tinoгpaфia Koлeцiȣлȣĭ Sf. Saвва.

BCU Cluj / Central University Library Cluj